

unieri
United Nations
Interregional Crime and Justice
Research Institute

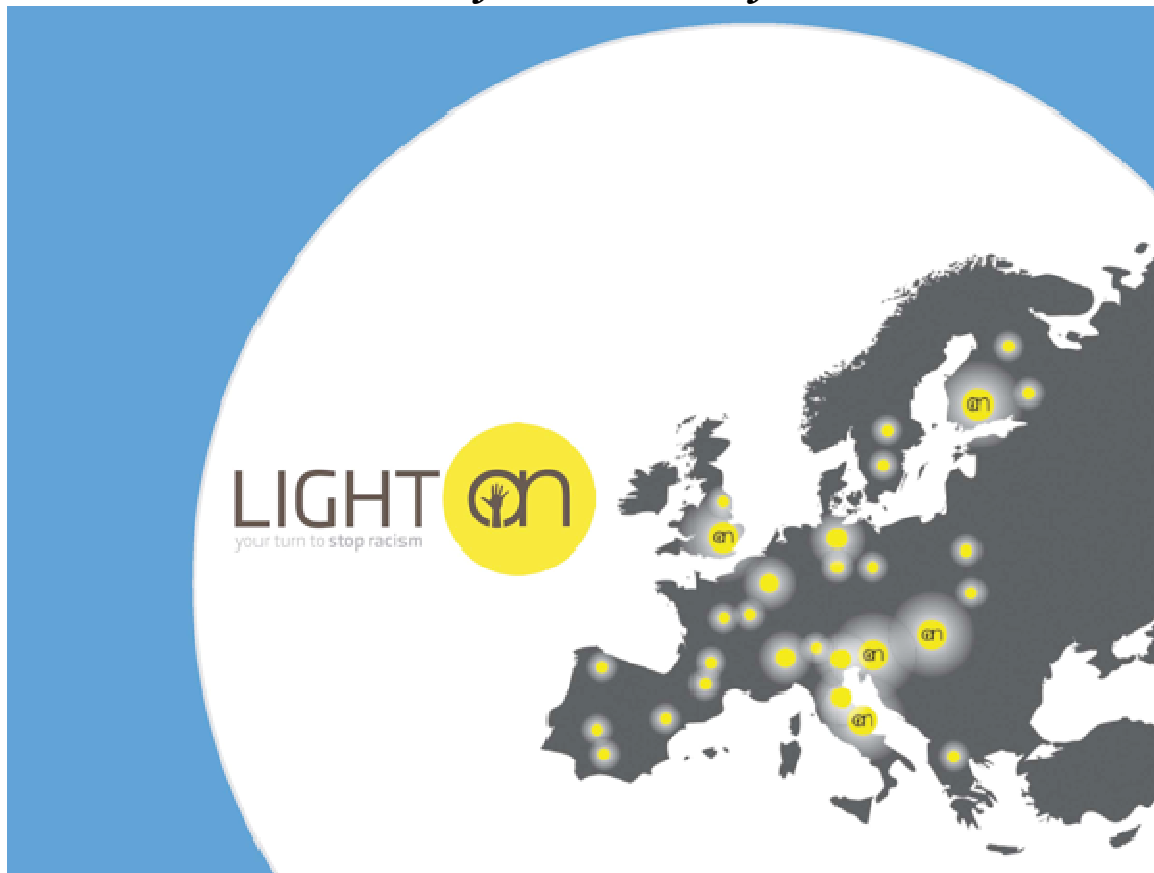
S finančno podporo
Evropske unije, Programa
Temeljne pravice in državljanstvo

PRIROČNIK ZA USPOSABLJANJE

LIGHT ON: Preiskovanje in prijava sovražnega govora na spletu

SKRAJŠANA VERZIJA

LIGHT ON: Cross-community actions for combating the modern
symbolism and languages of racism and discrimination

**LIGHT ON: Medskupnostno delovanje za boj proti sodobnemu
simbolizmu in jeziku rasizma in diskriminacije**

Prevod in priredba: Mirovni inštitut

 Mirovni inštitut
Inštitut za sodobne družbene in politične študije
The Peace Institute
Institute for Contemporary Social and Political Studies

Kazalo	
ZAHVALE	3
PROJEKT LIGHT ON: KONCEPTI, AKTIVNOSTI IN NAMEN.....	4
CILJ PRIROČNIKA IN KAKO GA UPORABLJATI.....	4
Splošne informacije o vsebini usposabljanja	5
Ciljna skupina	5
Namen tečaja.....	5
Vsebina tečaja.....	5
Splošne informacije o metodologiji usposabljanja	6
Nasveti za izvajalce in izvajalke usposabljanj.....	6
ORIS IZOBRAŽEVALNEGA NACRTA USPOSABLJANJA.....	7
POVZETEK REFERENČNEGA GRADIVA ZA IZVAJALCE IN IZVAJALKE	
USPOSABLJANJ.....	8
SKLOP 1	8
Konceptualni okvir: rasistični zločin iz sovraštva, opredelitve in zakonodaja – Fokus na rasističnem sovražnem govoru na spletu.....	8
1.1 Uvod	8
1.2 Definiranje zločina iz sovraštva	9
1.2.1 Katere so kategorije, utemeljene na predsodku?	9
1.2.2 Normalizacija sovraštva in posledice.....	10
1.2.3 Fokus na rasizmu	10
1.3 Zločini iz sovraštva in antidiskriminacijski zakoni: mednarodne pogodbe, sporazumi in konvencije.....	11
1.3.1 Glavni mednarodni antidiskriminacijski zakoni.....	11
1.3.2 Glavni mednarodni sporazumi o sovražnem govoru	12
1.3.3 Regionalni instrumenti v Evropi.....	13
1.4 Izvajanje anti-diskriminacijskih zakonov EU v državah članicah	13
1.4.1 Primeri sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice o rasni diskriminaciji v EU	14
1.5 Naš fokus: Sovražni govor na spletu	14
1.5.1 Definiranje sovražnega govora.....	15
1.5.2 Meja med kontroverznim humorjem, svobodo govora in sovražnim govorom	15
1.5.3 Sovražni govor na spletu.....	16
SKLOP 2.....	17
Identificiranje in prijava sovražnega govora na spletu.....	17
2.1 Odzivanje na zločine iz sovraštva.....	17
2.2 Glavni razlogi za neprijavljanje.....	18
2.3 Kako preiskovati sovražni govor na spletu.....	18
2.3.1 Pristop, ki se osredotoča na žrtve.....	18
2.3.2 Kazalniki predsodkov	20
2.4 Pravni izzivi povezani s sovražnim govorom na spletu	21
2.4.1 Dokazovanje primera	21
2.4.2 Določitev pravne odgovornosti	21
2.4.3 Ocena povzročene škode.....	22
2.5 Vloga organov za enakost pri zagotavljanju podpore in svetovanja žrtvam.....	22
2.6 Vloga NVO in združenj.....	23
2.7 Ključni nasveti za spletno prijavo.....	23
2.7.1 Kako prijaviti incident	23
2.8 Koraki pri prijavi incidentov na najpogostejših družbenih medijih	24

ZAHVALE

Pričujoča publikacija je **povzetek** ključnih tem, ki jih zajema Priročnik za usposabljanje "LIGHT ON: Preiskovanje in prijavljanje sovražnega govora na spletu" v okviru projekta LIGHT ON: *Medskupnostno delovanje za boj proti sodobnemu simbolizmu in jeziku rasizma in diskriminacije*. Projekt sofinancira program Temeljne pravice in državljanstvo Evropske komisije.

Priročnik je pripravila skupina pri UNICRI - Medregijski raziskovalni inštitut Združenih narodov za kriminal in pravico, ki jo koordinira Vittoria Luda di Cortemiglia, skupaj s Francesco Bosco, Eleno D'Angelo, in Georgiano Ward-Booth ter pod mentorstvom Angele Patrignani iz Emerging Crimes Unit. Priročnik so lektorirali pri Greer Mulcahey Banks, slovenski prevod in priredba pa sta nastala v okviru Mirovnega inštituta.

Posebna zahvala gre: predstavnikom Googla in YouTube, g. Guy Chapman (Wikipedia Information Team), ga. Patricia Cartes in skupina (Twitter Trust & Safety), g. Rui Gomes (Oddelek za mladino Sveta Evrope), ki so pomembno prispevali pri konceptualizaciji delov priročnika v zvezi s prijavo incidentov sovražnega govora na spletu.

Nenazadnje se želimo zahvaliti skupini izjemnih strokovnjakov in strokovnjakinj, ki so sodelovali na Srečanju strokovnjakov aprila 2013 v Torinu pri razpravi in finalizaciji vsebine, metodologije in gradiv priročnika za usposabljanje: Isis Amlak (predstavnica Foruma skupnosti migrantov in beguncev, Anglija); Zsigmond Boross (Policijska centrala, Madžarska); Paola Capozzi (Ministrstvo za notranje zadeve, Oddelek za javno varnost – Policija za poštno storitve in komunikacije, Italija); Erna Csokas (Organ za enako obravnavanje, Madžarska); Gabriele Di Marcantonio (Progetti Sociali, Italija); Lucia Gori (Ministrstvo za notranje zadeve, Oddelek

za javno varnost – Observatorij za varnost proti diskriminatornim dejanjem, Italija); Giovanna Langela (Ministrstvo za notranje zadeve, Policija za poštno storitve in komunikacije, Italija); Tina Lesar (Okrožno državno tožilstvo v Kranju, Slovenija); Carmine Massarelli (Ministrstvo za notranje zadeve, Oddelek za javno varnost – Splošne preiskave in posebne operacije, Italija); Robi Ribič (Uprava kriminalistične policije, Generalna policijska uprava, Ministrstvo za notranje zadeve, Slovenija); Claudia Santoro (Progetti Sociali, Italija); Lillian Seeno (Severo-zahodni forum migrantov, Severna Irska); Maria Swanlijung (Varuh človekovih pravic manjšin, Finska); Beatrice Vozzella (Ministrstvo za notranje zadeve, Oddelek za javno varnost – Splošne preiskave in posebne operacije, Italija).

Opozorilo

Izražena vsebina predstavlja stališča avtorjev in avtoric ter ne izraža nujno stališč Združenih narodov ali organizacij, iz katerih prihajajo avtorji in avtorice.

Vsebina te publikacije se lahko citira in reproducira z navedbo vira. UNICRI bi želel prejeti kopijo dokumenta, v katerem je ta pričujoča publikacija uporabljena ali citirana.

Vsebina in predstavljeno gradivo v tej publikaciji ne izražajo mnenj Sekretariata Združenih narodov glede pravnega statusa katere koli države, ozemlja, mesta ali področja njenih organov, ali v zvezi z razmejitvijo njihovih meja.

PROJEKT LIGHT ON: KONCEPTI, AKTIVNOSTI IN NAMEN¹

Projekt LIGHT ON - *Medskupnostno delovanje za boj proti sodobnemu simbolizmu in jeziku rasizma in diskriminacije* se financira iz programa Temeljne pravice in državljanstvo Evropske komisije. Cilj projekta je boj proti rasizmu, rasističnim podobam in simbolom, priprava nabora različnih orodij za širšo skupnost ter za strokovnjake in strokovnjakinje kazenskega pregona in iz področja prava, na podlagi preventivnega in participativnega pristopa.

Sovražni govor, zlasti sovražni govor na spletu, predstavlja jedro projekta LIGHT ON.

Projekt LIGHT ON sestavlja konzorcij evropskih akterjev, ki se na različnih nivojih delovanja borijo proti diskriminaciji. Konzorcij predstavljajo: Regija Abruzzo (Italija), ki koordinira projekt; Varuh človekovih pravic manjšin (Finska); Medregijski raziskovalni inštitut Združenih narodov za kriminal in pravico – UNICRI; Univerza Eötvös Loránd, ELTE (Madžarska); Inštitut za mednarodno sociologijo v Gorici, ISIG (Italija); Mirovni inštitut (Slovenija); Evropska mreža proti rasizmu ENAR (Belgija); Forum skupnosti migrantov in beguncev v Londonu (Velika Britanija); Progetti sociali (Italija).

Cilji projekta LIGHT ON so:

- Zoperstaviti se normalizaciji rasizma in ksenofobije ter njuni sprejetosti v komunikaciji in družbeni dinamiki vsakdanjega življenja skozi znanstveno raziskovanje, ki identificira podobe, ki so eksplicitno ali implicitno rasistične ter hkrati analizira, kako skupnosti dojemajo te podobe;
- Z modelom visoko specializiranega usposabljanja in orodij okrepiti usposobljenost strokovnjakov in strokovnjakinj ter organov proti zločinom iz sovraštva in diskriminaciji;
- Spodbuditi državljane in državljanke, da v kolikor postanejo žrtve ali so priča diskriminaciji, primer prijavijo.

CILJ PRIROČNIKA IN KAKO GA UPORABLJATI

UNICRI je pripravil ta **priročnik za usposabljanje** z namenom krepitev zmogljivosti preiskovanja in prijavljanja **rasističnega sovražnega govora**, zlasti **rasističnega sovražnega govora na spletu**. Priročnik je zasnovan tako, da zajema teoretični in praktični del izobraževanja ter vključuje informacije o metodoloških, tehničnih, logističnih in organizacijskih vidikih usposabljanja. Priročnik je namenjen končnim uporabnikom in uporabnicam.

Priročnik za usposabljanje je razdeljen na štiri dele: **izobraževalni načrt usposabljanja**; **referenčno gradivo za izvajalce in izvajalke usposabljanja**; **Povzetki**; in **predlagane "power point" prosojnice**.

Izobraževalni načrt usposabljanja je orodje za izvajalce in izvajalke usposabljanja in vključuje predlagano metodologijo, cilje in aktivnosti ter vaje; lahko se posebej prilagodi različnim ciljnim skupinam in kontekstu posamezne države.

¹ Več informacij o projektu: <http://www.lighton-project.eu> in http://www.unicri.it/special_topics/hate_crimes/

Referenčno gradivo za izvajalce in izvajalke usposabljanja vključuje informacije in besedila, ki so v podporo pri izvajanju usposabljanja. Zajema dva ključna sklopa, prvi se začne s teoretskim in konceptualnim okvirjem zločinov iz sovraštva in sovražnega govora, drugi del pa je bolj praktično naravnani in se usmerja na to, kako raziskovati in prijaviti sovražni govor na spletu.

Povzetki vključujejo gradiva, ki se v skladu z **Izobraževalnim načrtom usposabljanja** lahko razdelijo udeležencem in udeleženkam z namenom doseganja učnih ciljev in aktivnosti Priročnika usposabljanja.

“Power point” prosojnice, kot so predlagane v Izobraževalnem načrtu usposabljanja, zagotavljajo izvajalcu oz. izvajalki diskrecijsko in prilagodljivo orodje za prikaz referenčnega gradiva udeležencem in udeleženkam.

Pričujoča publikacija je povzeta različica Priročnika za usposabljanje in vsebuje oris predlaganega izobraževalnega načrta usposabljanja in povzetek vsebine iz **Referenčnega gradiva za izvajalce in izvajalke usposabljanja. Deli Povzetkov in Power Point prosojnic so izpuščeni iz tega povzetka in so na voljo na spletni strani projekta** (www.lighton-project.eu).

Priročnik nadgrajuje informacije in primere, ki so jih zbrali partnerji projekta LIGHT ON v času izvajanja projekta. Vsebuje informacije o državah projektnih partnerjev: **Finska, Madžarska, Italija, Slovenija in Velika Britanija**. Profili držav se lahko uporabijo kot dodatne reference in so na voljo na spletni strani projekta. Priročnik za usposabljanje je uporaben tako na evropski ravni kot tudi prilagojen nacionalnim okvirjem katere koli od 28 držav članic EU.

Splošne informacije o vsebini usposabljanja

Ciljna skupina

Ker je razisem večplasten problem, ki zahteva **multidisciplinaren pristop**, so lahko

udeleženci in udeleženke usposabljanja strokovnjaki in strokovnjakinje iz različnih področij profesionalnega delovanja in z različnimi kompetencami, vključno z organi pregona, odvetniki in odvetnicami ter pravnimi strokovnjakinjami in strokovnjaki, ki sodelujejo z organizacijami za podporo žrtvam. Metodologija usposabljanja temelji na aktivnem sodelovanju in interakciji z udeleženci in udeleženkami, število vseh sodelujočih naj ne presega 20-25 oseb. Usposabljanje se lahko izvaja za udeležence in udeleženke, ki prihajajo iz iste države, ali iz različnih držav.

Namen tečaja

Tečaj je zasnovan tako, da zagotavlja pridobitev ustreznega znanja in veščin za: identifikacijo rasističnega sovražnega govora, operativne prakse o tem, kako preiskovati in prijaviti incidente sovražnega govora na spletu ter vzpostaviti pristopa z žrtvami in pričami. Namen usposabljanja je tudi pridobiti vpogled v obstoječa orodja za prijave v nekaj najbolj razširjenih družbenih medijih in družbenih omrežjih.

Vsebina tečaja

Vsebina tečaja temelji na **Referenčnem gradivu za izvajalce in izvajalke**. Na usposabljanju se lahko izvede celotno referenčno gradivo, zgolj posamezni deli ali pa se integrira vsebino glede na ciljno skupino oz. strokovno področje delovanja ciljne skupine.

Za izvajanje usposabljanja se svetuje uporaba vsebine glede na predlagano strategijo usposabljanja, predstavljeno v **Izobraževalnem načrtu usposabljanja**.

Izobraževalni načrt usposabljanja vključuje:

- Uvodni del;
- Teoretski uvodni del, ki reflektira Sklopu 1 v **Referenčnem gradivu za izvajalce in izvajalke**, kjer je predstavljen zločin iz sovraštva in sovražni govor s spremljajočimi učnimi cilji in predlaganimi aktivnostmi.
- Praktični del, ki reflektira Sklop 2 v **Referenčnem gradivu za izvajalce in izvajalke**, kot podpora strokovnjakom in strokovnjakinjam pri preiskovanju in prijavih sovražnega govora na spletu in s

tem povezanih učnih ciljev in predlaganih aktivnosti.

- Zaključni del, ki vključuje evalvacijo;
- Ponovna evalvacija.

Institucije, ki izvajajo usposabljanje, izdajo **potrdila o udeležbi** vsem sodelujočim, ki so zaključili usposabljanje.

Splošne informacije o metodologiji usposabljanja

Nasveti za izvajalce in izvajalke usposabljanj

Ta tečaj temelji na praktičnih izkušnjah udeleženk in udeležencev, ki – kot profesionalni izvajalci in izvajalke, predstavniki in predstavnice organov pregona, pravni strokovnjaki in strokovnjakinje ter drugo strokovno osebje, ki deluje na področju diskriminacije – bodo bistveno prispevali k vsebini. Zato je tečaj zasnovan tako, da odstrani "ovire" iz učilnice, pri čemer pridejo do veljave veščine in sposobnosti sodelujočih.

Gradivo tečaja je predstavljeno v predlaganem zaporedju v **Izobraževalnem načrtu usposabljanja**. V **Povzetkih** in na **Powerpoint prosojnicah** so orodja za izvajalca oz. izvajalko, pri čemer se le-ta odloči ali bo usposabljanje prilagojeno ali v celoti izvedeno na podlagi Strategije usposabljanja.

Predlagane dejavnosti spodbujajo razpravo. Ni »pravilnih« odgovorov, saj so rešitve odvisne od posebnih okoliščin konteksta. Zato je potrebno spodbujati sodelujoče, da delijo svoje izkušnje in ideje, ter da sprejmejo ustvarjalen pristop k reševanju problemov. Če je potrebno, se lahko izvajalci oz. izvajalke sklicujejo na Referenčno gradivo pri predlaganih aktivnostih in morda razdelijo sodelujočim **Bibliografije** in **Nadaljnja branja**.

Tečaj traja dva dni. Čas je potrebno načrtovati na podlagi predlagane strategije usposabljanja (vsako predavanje in aktivnost v Izobraževalnem načrtu usposabljanja predvideva časovni okvir). Vendar pa mora izvajalec oz. izvajalka upoštevati značilnosti specifične ciljne skupine, cilje usposabljanja, splošne časovne omejitve, in lastno presojo prednostnih nalog.

Pomembno je, da je izvajalec oz. izvajalka obvlada vsebino usposabljanja. Izvajalec oz. izvajalka mora:

- a. biti dobro pripravljena (Referenčno gradivo za izvajalce in izvajalke);
- b. zagotoviti, da so predlagani cilji, vsebina, struktura, metode in mediji v Izobraževalnem načrtu usposabljanja/Povzetkih/Power point prosojnicah v celoti obravnavani.

ORIS IZOBRAŽEVALNEGA NAČRTA USPOSABLJANJA

Sledi oris Izobraževalnega načrta s poudarjenimi učnimi cilji in aktivnostmi usposabljanja. Celotna verzija Izobraževalnega načrta je dostopna na tej povezavi: www.lighton-project.eu

Začetek

- Predstavitev sodelujočih in opredelitve ciljev usposabljanja
- Registracija sodelujočih
- Predstavitev izvajalca oz. izvajalke
- Predstavitev v krogu vseh sodelujočih
- Predstavitev Smernic in Temeljnih pravil
- Pregled predvidenih aktivnosti usposabljanja
- Pričakovanja in opredelitev ciljev.

Sklop 1: Konceptualni okvir: rasistični zločin iz sovraštva, opredelitve in zakonodaja – Fokus na rasističnem sovražnem govoru na spletu

Učni cilji

- ✓ Razumeti in opredeliti zločin iz sovraštva;
- ✓ Identificirati in opisati elemente zločina iz sovraštva;
- ✓ Pregled mednarodnih, evropskih in nacionalnih zakonodajnih instrumentov z obravnavanega področja;
- ✓ Utrditi znanje o sovražnem govoru na spletu.

Aktivnosti:

- Aktivnost 1 – Predstavitev koncepta zločina iz sovraštva in definicija.
- Aktivnost 2 – Kako se zločin iz sovraštva manifestira?
- Aktivnost 3 – Rasizem v sodobni Evropi.

- Aktivnost 4 – Razumevanje zakonodajnega okvira sovražnega govora.
- Aktivnost 5 – Sovražni govor vs. Svoboda govora.
- Aktivnost 6 – Katere so specifične sovražnega govora na spletu?

Sklop 2: Identificiranje in prijava sovražnega govora na spletu

Učni cilji

- ✓ Izpostaviti glavne metode identifikacije sovražnega govora;
- ✓ Razumeti, kako preiskovati sovražni govor na spletu;
- ✓ Razumeti pravne izzive, povezane s sovražnim govorom na spletu;
- ✓ Pridobiti znanje o prijavi prek spleta.

Aktivnosti:

- Aktivnost 1 – Zakaj žrtve zločina iz sovraštva na spletu ne prijavijo?
- Aktivnost 2 – Kako preiskovati sovražni govor na spletu: pristop osredotočen na žrtve
- Aktivnost 3 – Kako identificirati elemente predsodkov?
- Aktivnost 4 – Kako dokazati primer sovražnega govora na spletu?
- Aktivnost 5 – Kako prijaviti sovražni govor na spletu?

Zaključek

- Samorefleksija.
- Zaključek tečaja.
- Zaključki izvajalca oz. izvajalke.
- Sodelujoči podajo evalvacijo.
- Ponovna evalvacija.

POVZETEK REFERENČNEGA GRADIVA ZA IZVAJALCE IN IZVAJALKE USPOSABLJANJ

Ta povzetek ponuja zgoščeno različico vsebine, ki je v celoti vključena v Referenčno gradivo za izvajalce in izvajalke. Nekatere teme so v tej skrajšani različici izpuščene. Posamezne pravne okvire na področju zločinov iz sovraštva in sovražnega govora v državah, ki sodelujejo pri projektu LIGHT ON (Finska, Madžarska, Italija, Slovenija in Velika Britanija), polni opis progresivnih korakov za prijavo incidentov sovražnega govora na spletu na nekaterih najbolj razširjenih družbenih medijih (Facebook, Twitter, Youtube, Wikipedija) in nekatere študije primerov o prijavi incidentov rasističnega sovražnega govora, so dostopni v Referenčnem gradivu na: www.lighton-project.eu

SKLOP 1

Konceptualni okvir: rasistični zločin iz sovraštva, opredelitve in zakonodaja – Fokus na rasističnem sovražnem govoru na spletu

1.1 Uvod

Številne institucije in organizacije, ki se ukvarjajo s področjem varstva človekovih pravic, ugotavljajo vsesplošno prisotnost diskriminacije v Evropi. V letu 2012 je na zahtevo Evropske komisije (EK) izšel *Special Eurobarometer 393*, poročilo *Diskriminacija v EU*.² Raziskava je bila izvedena v 27 državah članicah Evropske unije, v katerih je bilo intervjuvanih 26.622 ljudi iz različnih družbenih in demografskih skupin. Poročilo kaže, da so izkušnje v EU z neposredno diskriminacijo še vedno pogoste:

“Skoraj petina ljudi v Evropi (17%) je imela osebno izkušnjo z diskriminacijo ali nadlegovanjem: 13% jih je izkusilo diskriminacijo na podlagi ene od osebnih okoliščin, in 4% diskriminacijo na podlagi več osebnih okoliščin”.

Diskriminacija in sovraštvo nista samo zelo razširjena, prišlo je do naraščajoče »normalizacije« diskriminacije in sovraštva v javnem mnenju, javnem diskurzu ter v družbi na splošno. Zgodovina nas uči, da so najhujše gospodarske krize v preteklosti vplivale na porast rasizma, ksenofobije in različnih oblik diskriminacije. Obdobje gospodarske recesije lahko izzove in širi strah pred »drugim« ter povzroči stopnjevanje sovraštva tako v zasebni sferi kot v javnem diskurzu. Seveda je gospodarska kriza zgolj eden od dejavnikov te eskalacije: globoke korenine diskriminacije se stapljajo v zgodovini in v lokalnem kontekstu vsake regije in države. Pomembno je, da ne podcenjujemo teh zaskrbljujočih trendov, saj nestrpnost in diskriminacija predstavljata temelje sovraštva in zločinov iz sovraštva.

² European Commission (EC), “Special Eurobarometer 393. Discrimination in the EU in 2012. Report”, (November 2012), dostopno na:

<http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_393_en.pdf>

1.2 Definiranje zločina iz sovraštva

Pojem zločina iz sovraštva se je v Evropi prvič pojavil l. 1990. V *Copenhagen Document* so se države, sodelujoče na Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE), zavezale da bodo sprejele učinkovite ukrepe proti dejanjem, ki lahko pomenijo pozivanje k nasilju zoper posameznike ali skupine, ki temeljijo na nacionalni, rasni, etnični ali verski diskriminaciji, sovražnosti ali sovraštvu.³

Toda izraz *zločin iz sovraštva* je bil prvič uradno uporabljen l. 2003 na ministrskem zasedanju Sveta Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) v Maastrichtu, ko so izpostavili ključno vlogo zakonodaje na področju zločina iz sovraštva pri zagotavljanju preiskovanja, pregona in izrekanja kazni za kazniva dejanja, utemeljena na nestrpnosti in diskriminaciji.⁴

Ne glede na obveze različnih držav glede zločinov iz sovraštva, le-ti ostajajo razlog za skrb. V letu 2010 je bila ob koncu konference na visoki ravni OVSE o strpnosti in nediskriminaciji sprejeta *Astana Declaration*,⁵ ki je ponovila zaveze in zaskrbljenost glede zločinov iz sovraštva, vključno s tistimi, ki temeljijo na rasizmu in ksenofobiji.

Izraz »zločin iz sovraštva« se **ne** nanaša na posebno kaznivo dejanje. To je lahko katero koli kaznivo dejanje, kot je umor, grožnja ali ustrahovanje, napad ali povzročitev materialne škode, vendar je **motiv** tisti, ki razlikuje zločin iz sovraštva od drugih kaznivih dejanj. Zločin iz sovraštva je prepoznan tudi kot **kaznivo dejanje, ki temelji na predsodku**. Kot navaja *Legislation Online*, mora za to, da je neko kaznivo dejanje opredeljeno kot zločin iz sovraštva, ustrezati dvema kriterijema:

- Dejanje mora biti **kaznivo dejanje** po kazenskem zakoniku pravne jurisdikcije;
- Kaznivo dejanje mora biti **storjeno na podlagi predsodka**.

³ Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE), "Document of the Copenhagen meeting of the conference on the human dimension of the Conference on Security and Co-operation in Europe (CSCE)", (29 June 1990), dostopno na: <<http://www.osce.org/node/14304>>

⁴ OSCE, "Document of the Eleventh Meeting of the OSCE Ministerial Council, Maastricht", (2 December 2003), dostopno na: <<http://www.osce.org/mc/40533?download=true>>

⁵ Več informacij: <http://www.osce.org/event/summit_2010>

Kaznivo dejanje + predsodek = ZLOČIN IZ SOVRAŠTVA

Kaznivo dejanje **na podlagi predsodka** pomeni, da storilec izbere žrtev kaznivega dejanja zaradi njenih posebnih zaščitnih značilnosti. **Zaščitena značilnost** je temeljna ali osnovna značilnost, ki je skupna skupini, kot npr. rasa, vera, narodnost, jezik ali spolna usmerjenost.

Tarča zločina iz sovraštva je lahko oseba, skupina ljudi ali celo lastnosti, povezane s skupino posameznikov in posameznic, ki si delijo zaščiteno značilnost. Občutek sovraštva do posamezne žrtve **ni** pogoj za storilca.⁶

1.2.1 Katere so kategorije, utemeljene na predsodku?

Od leta 2008 naprej Urad za demokratične institucije in človekove pravice (ODIHR) pri OVSE vsako leto zbere informacije o tej temi z »Vprašalnikom za nacionalne kontaktne točke na področju boja proti zločinom iz sovraštva«. Cilj vprašalnika je pridobiti informacije na treh različnih ravneh: zbiranje podatkov, oblikovanje zakonodaje in institucionalni odzivi na zločine iz sovraštva. Najbolj pogoste vrste predsodkov pri zločinih iz sovraštva se lahko izluščijo iz statističnih podatkov, ki povzemajo podatke sodelujočih držav.

Na podlagi poročila OVSE/ODHIR iz l. 2013 so države v regiji zabeležile zločine iz sovraštva na podlagi naslednjih osebnih okoliščin:⁷

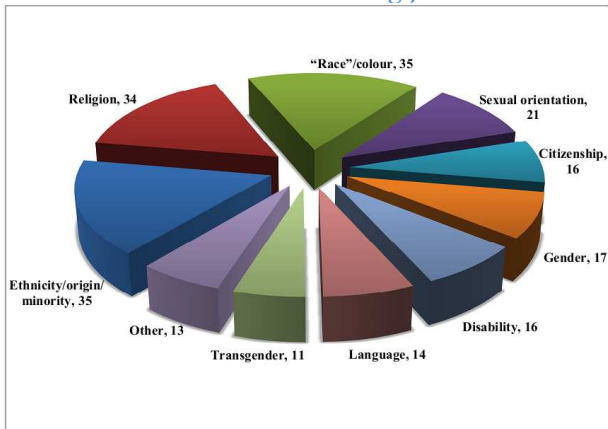
- Etničnost/izvor/manjšina (35 držav)
- Religija (34 držav)
- »Rasa«/barva kože (35 držav)
- Spolna usmerjenost (21 držav)
- Državljanstvo (21 držav)
- Spol (17 držav)
- Invalidnost/hendikep (16 držav)

⁶ OSCE / Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), "Understanding Hate Crimes: A Handbook for Albania", (2012), str. 7, dostopno na <<http://www.osce.org/odihr/104164?download=true>>

⁷ Za bolj podrobne informacije o posameznih državah, glej: OSCE / ODIHR, "Annual report for 2012. Hate crimes in the OSCE region: Incidents and responses", (November 2013), str. 18-19, dostopno na <http://tandis.odihr.pl/hcr2012/pdf/Hate_Crime_Report_full_version.pdf>

- Jezik (14 držav)
- Transspol (11 držav)
- Drugo (13 držav).

Slika 1: Kategorije, utemeljene na predsodku, po državah v OVSE regiji

VIR: OVSE/ODIHR (2013), str.19

Natančneje, v 22 državah so poročali o prijavih zločinov iz sovraštva zaradi antisemitizma, v 21 državah so poročali o prijavih zločinov iz sovraštva zaradi islamofobnih predsodkov; v 16 državah zaradi predsodkov proti krščanstvu in pripadnikom ter pripadnicam drugih religij; v 16 državah pa so poročali o prijavih zločinov iz sovraštva proti romskemu prebivalstvu. Vendar so podatki o zločinih iz sovraštva redki.

1.2.2 Normalizacija sovraštva in posledice⁸

Normalizacijo sovraštva je mogoče razumeti kot težnjo razumevanja vizualnih, verbalnih diskriminatornih in rasističnih izrazov kot normalnih elementov dnevnih interakcij in družbenih odnosov.

Čprav dandanes še vedno obstajajo eksplicitne in nasilne oblike sovraštva, so vse bolj razširjene oblike subtilnih načinov razširjanja diskriminatornih in rasističnih idej. Te prakse segajo od bolj zasebnega irazanja, na primer tetovaže in slike, do javnega prikazovanja, npr. na javnih govorih, sloganih in spletnih vsebinah.

Zaskrbljujoč trend, na primer, je na splošno opaziti v zvezi z mediji: »poročanje medijev je

pokazalo, da prispevajo k ohranjanju degradacije in izključitve manjšinskih skupin, [...], ker senzacionalistično poročanje medijev teži k reprezentiranju rasističnih izbruhov večinskega prebivalstva kot 'normalnih' odzivov države in ljudi«. Poleg tega so »novejš« oblike diskriminacije in rasizma postale tako vgrajene v družbene procese in strukture, da je normalizacija sovraštva vidna tudi v sferi politike, kar se kaže v naraščanju populističnih in skrajno desničarskih političnih strank.

Difuzija te »izključevalno rasistične logike percipira domnevno kulturne značilnosti manjšin in priseljenskih skupnosti kot 'problem' ali 'grožnja'«. Še posebej v sedanjih razmerah globalne družbene in gospodarske krize gre za proces, ki ga morajo institucije na nacionalni, regionalni in mednarodni ravni, skupaj s civilno družbo, obravnavati resno.

Če so »manjša« diskriminatorna vedenja v družbi dojeta kot normalna, namesto da bi se jih omejilo ali stigmatiziralo, obstaja verjetnost stopnjevanja vse bolj nasilnih manifestacij sovraštva. Če je diskriminatorno obnašanje, kot je stereotipiziranje odnosov ali omalovažujoče šale, v družbi široko sprejeto kot normalno, lahko vodi k resnejšim dogodkom, kot je nasilno dejanje na podlagi predsodka, kar lahko celo privede do življenjsko ogrožujočih incidentov.

Da bi preprečili normalizacijo sovraštva in stopnjevanja nasilja je zato potrebno resno jemati naslavljanje »novejših« oblik diskriminacije in rasizma. Da bi to dosegli, mora uspešna strategija vključevati tudi zavezo k osveščanju o pomembnosti prijave zločina iz sovraštva in diskriminatornih vedenj med pričami.

1.2.3 Fokus na rasizmu

Rasa in etničnost sta po OVSE/ODHIR najpogostejši na predsodku utemeljeni kategoriji. Precejšnje število dnevnih manifestacij rasizma je konstantno opozorilo tega družbenega in političnega vprašanja v sodobnem globalnem okolju. Ponavljajoči se incidenti v številnih državah po svetu kažejo, da

⁸ Podpoglavje vključuje citate iz naslednjega vira: Bajt, V., (2014), "Contemporary racism across Europe", *Freedom From Fear Magazine*, 9: str. 36-41, dostopno na <http://f3magazine.unicri.it/wp-content/uploads/F3_09.pdf>

moč rasističnih idej ostaja močna, delovanje ideoloških gibanj in celo političnih strank pa ima včasih tudi smrtne posledice. Po izkušnjah holokavsta in težkega moralnega bremena druge svetovne vojne, so bile številne opredelitve razvite z namenom prepoznavanja in boja proti rasizmu. V skladu s [čl. 1 Konvencije ZN o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije \(CERD\)](#): »izraz **'rasna diskriminacija'** pomeni vsako razlikovanje, izključevanje, omejevanje ali dajanje prednosti na temelju rase, barve kože, porekla, narodnega ali etničnega izvora, ki ima namen ali dejanski učinek onemogočiti komurkoli ali ga prikrajsati za enakopravno priznavanje, uživanje ali uresničevanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem in vsakem drugem področju javnega življenja«.

Evropska unija izrecno prepoveduje razizem skupaj s številnimi drugimi oblikami družbene diskriminacije v členu 21 [Listine o temeljnih pravicah Evropske unije](#),⁹ ki določa, da: »vsakaršna diskriminacija na podlagi spola, rase, barve kože, etničnega ali socialnega porekla, genetskih značilnosti, jezika, vere ali prepričanja, političnega ali drugega mnenja, pripadnosti narodnosti manjšini, premoženja, rojstva, invalidnosti, starosti ali spolne usmerjenosti je prepovedana«.

Definiciji ne razlikujeta med različnimi oblikami osebnih / individualnih ali družbenih / skupnih značilnosti, zaradi česar se opredelitev rasizma uporablja v širšem kontekstu.

Izrazi rasizma se razlikujejo od enega nacionalnega konteksta do drugega. Glede na raziskavo projekta LIGHT ON sta Italija in Velika Britanija državi z velikim priseljevanjem iz muslimanskih / arabskih držav, pa tudi iz Afrike, Bližnjega vzhoda in Daljnega vzhoda / Azije. Muslimanske skupnosti so ena izmed najbolj ranljivih žrtev rasističnih predsodkov in diskriminacije. Četudi na Madžarskem in v Sloveniji trenutno ni množičnega priseljevanja,

⁹ European Union (EU), "Charter of Fundamental Rights of the European Union", (7 December 2000), *Official Journal of the European Communities*, OJ C 364/01, dostopno na:

<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:en:PDF>>

so migranti pogosto diskriminirani. Poleg tega so v teh dveh državah Romi daleč najbolj pogoste žrtve rasistične diskriminacije, vendar pa obstajajo tudi druge skupnosti, kot so »izbrisani« iz nekdanjih jugoslovanskih republik in Muslimani v Sloveniji, ter Judje na Madžarskem. Verske in etnične značilnosti, se zdi da krepijo neenakosti in diskriminacije teh skupnosti na intersekcionalen način.

1.3 Zločini iz sovraštva in antidiskriminacijski zakoni: mednarodne pogodbe, sporazumi in konvencije

V preteklih letih je mednarodna skupnost sprejela številne instrumente (pravno zavezujoče instrumente, kot so pogodbe, sporazumi, konvencije, prav tako orodja mehkega prava, kot so deklaracije in priporočila), ki obravnavajo vprašanje diskriminacije in zločinov iz sovraštva. Podpoglavja, ki sledijo, predstavljajo oris teh pravnih orodij. Bolj poglobljene informacije o tej temi najdete v celotnem besedilu Referenčnega gradiva za izvajalce in izvajalke.

1.3.1 Glavni mednarodni antidiskriminacijski zakoni

- Splošna deklaracija človekovih pravic (1948) (člen 2) (UDHR Universal Declaration on Human Rights);
- Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida (1951) (člen 2) (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide);
- Konvencija o statusu begunca (1951) (člen 3); Convention Relating to the Status of Refugees;
- Konvencija o statusu oseb brez državljanstva (1954) (člen 3) (Convention Relating to the Status of Stateless Persons);
- Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (1965) (člen 1 & člen 4) (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (ICERD));
- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP) (1966) (člen 2, 6 in 9) (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR));

- Mednarodna konvencija o zatiranju in kaznovanju zločina apartheida (1976) (International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime Apartheid);
- Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (1979) (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women - CEDAW);
- Konvencija ZN o otrokovih pravicah (1989) (člen 2) (UN Convention on the Right of the Child).

Sprejete so bile tudi številne deklaracije, med njimi:

- [UNESCO Deklaracija o rasi in rasnih predsodkih \(1978\) \(UNESCO Declaration on Race and Racial Prejudice\)](#);
- [Deklaracija ZN o odpravi vseh oblik nestrpnosti in diskriminacije na temelju veroizpovedi ali prepričanja \(1981\) \(UN Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief\)](#);
- [Durbanska deklaracija in akcijski program \(2001\) \(Durban Declaration and Program of Action\), in Outcome Document of the Durban Review Conference \(2009\)](#).

1.3.2 Glavni mednarodni sporazumi o sovražnem govoru¹⁰

Temeljno načelo mednarodnih standardov človekovih pravic je enakopravnost in dostojanstvo vsakega človeka. Na podlagi tega mednarodno pravo obsoja izjave, ki nočejo priznati enakopravnosti vseh posameznikov in posameznic. Zlasti:

- Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP) (1996) (člen 19 – 20 (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)));
- Mednarodna konvencija o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije (1965) (člen 4) (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination);

¹⁰ Glavni vir tega podpoglavja: ARTICLE 19 spletna stran, del o sovražnem govoru: <http://www.article19.org/pages/en/hate-speech-more.html>

- Dodatni protokol h Konvenciji o kibernetški kriminaliteti glede inkriminacije rasističnih in ksenofobnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih (2003) (Additional Protocol to the Convention on Cybercrime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems).

Leta 2001 so posebni poročevalec ZN za svobodo mnenja in izražanja, predstavnik OVSE za svobodo medijev in posebni poročevalec OAS za svobodo izražanja izdali [Joint Statement on Racism and the Media](#),¹¹ ki določa vrsto pogojev, ki jih mora upoštevati zakonodaja s področja sovražnega govora. Kot na primer:

- Nihče ne sme biti kaznovan zaradi izjav, ki so resnične;
- Nihče ne sme biti kaznovan za širjenje sovražnega govora, razen če je bilo dokazano, da je bilo to storjeno z namenom spodbujanja diskriminacije, sovražnosti ali nasilja;
- Potrebno je spoštovati pravico novinarjev, da odločijo, kako najbolje komunicirati informacije in ideje v javnosti, še posebej, ko se poroča o rasizmu in nestrpnosti;
- Nihče ne bi smel biti predmet predhodne cenzure;
- Vsaka sankcija, ki jo sodišče izreče, bi morala biti v skladu z načelom proporcionalnosti.

Ena izmed glavnih ovir za oblikovanje usklajenega mednarodnega pravnega okvira za sovražni govor na spletu je stvar pristojnosti. Pogosto sovražni govor na spletu izvira iz ene jurisdikcije, vendar pa se njegovi učinki kažejo tudi drugje. »[Dodatni protokol h Konvenciji o kibernetški kriminaliteti glede inkriminacije](#)

¹¹ The Representative on Freedom of the Media Organization for Security and Co-operation in Europe, (Ed. by Hulin, A.), (2013), "Joint Declarations of the representatives of intergovernmental bodies to protect free media and expression", Vienna, dostopno na: <http://www.osce.org/fom/99558?download=true>

[rasističnih in ksenofobnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih](#)» (2003) predstavlja najbolj pomembno prizadevanje za premagovanje tovrstnih težav. Protokol je namenjen harmonizaciji načinov regulacij lokalnih pravosodnih sistemov pri kaznivih dejanjih, povezanih z uporabo računalnikov, z namenom, da bi spodbujali sodelovanje pri pregonu kaznivih dejanj iz sovraštva v kibernetnem prostoru.

1.3.3 Regionalni instrumenti v Evropi

Med ključnimi evropskimi instrumenti iz obravnavanega področja so:

- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic (1950) (člen 14) (European Convention of Human Rights (ECHR));
- Listina Evropske unije o temeljnih pravicah (2000) (člen 21) (Charter of Fundamental Rights of the EU);
- EU Direktiva (2012/29/EU) EU Directive (2012/29/EU) O določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore, in zaščite žrtev kaznivih dejanj (25. Oktober 2012) (Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime);
- Okvirni sklep Sveta 2008/913 / PNZ o boju proti nekaterim oblikam in izrazom rasizma in ksenofobije s kazensko-pravnimi sredstvi (2008) (Council Framework Decision 2008/913/JHA on combating certain forms and expressions of racism and xenophobia by means of criminal law);
- Dodatni protokol h Konvenciji o kibernetni kriminaliteti glede inkriminacije rasističnih in ksenofobnih dejanj, storjenih v računalniških sistemih (2003) (Additional Protocol to the Council of Europe Convention on cyber crime, concerning the criminalisation of acts of a racist and xenophobic nature committed through computer systems);
- Priporočilo CM / Rec (2010) 5 o ukrepih za boj proti diskriminaciji na podlagi spolne usmerjenosti ali spolne identitete (2010) (Recommendation CM/Rec (2010)5 on measures to combat discrimination on

grounds of sexual orientation or gender identity).

Drugi mednarodni instrumenti mehkega prava o vse večjih potrebah po obravnavanju sovražnega govora na spletu, so:

- Priporočilo Sveta Evrope (97) 20 o sovražnem govoru;
- Evropska komisija proti rasizmu in nestrpnosti (ECRI) Splošna politika Priporočilo št.6 o boju proti razširjanju rasističnega, ksenofobnega, antisemitskega gradiva prek spleta.

1.4 Izvajanje anti-diskriminacijskih zakonov EU v državah članicah¹²

Od sprejetja antidiskriminacijskih direktiv EU, kar predstavlja mejnik spodbujanja in zaščite enakosti in nediskriminacije v EU, je minilo že več kot 10 let. Nekateri ključni koncepti teh direktiv in druge evropske zakonodaje o enakosti vključujejo: opredelitev neposredne in posredne diskriminacije, nadlegovanja, viktimizacije in navodila o diskriminaciji; obrnjeno dokazno breme; varstvo pravic žrtev s strani nevladnih organizacij; in učinkovite, sorazmerne in odvračilne sankcije, vključno z odškodnino.¹³

Stopnja izvajanja se močno razlikuje med državami. Dve direktivi EU za boj proti diskriminaciji, sta še posebej pomembni:

- Direktiva 2000/43 ES o rasni enakosti (Directive 2000/43/EC “Racial Equality” / (Racial and ethnic origin for employment,

¹² Glavni vir podpoglavja: Chopin, I., (2011), “Implementation of EU anti-discrimination law in the Member States: a comparative approach”, in Academy of European Law (ERA), “Anti-Discrimination Documentation”, dostopno na: http://www.era-comm.eu/oldoku/Adiskri/01_Overview/2011_04%20Chopin_EN.pdf

¹³ Farkas, L., (2011), “How to Present a Discrimination Claim. Handbook on seeking remedies under the EU Non-discrimination Directives”, European Commission Directorate-General for Justice, dostopno na: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/present_a_discrimination_claim_handbook_en.pdf. Za poglobljeno analizo o neposredni diskriminaciji: Tobler, C., (2008), “Limits and potential of the concept of indirect discrimination”, European Network of Legal Experts in the non-discrimination field for the European Commission, dostopno na: http://www.non-discrimination.net/content/media/limpot08_en.pdf

education, social protection and social advantages, goods and services including housing)

(Rasni in etnični izvor pri zaposlovanju, socialno varstvo in socialne ugodnosti, dobrine in storitve vključno z bivališčem);

- Direktiva 2000/78/ES o vzpostavitvi splošnega okvira za enako obravnavanje pri zaposlitvi in poklicih (Directive 2000/78/EC "Employment Equality") (Age, disability, sexual orientation, religion or belief in employment) (Starost, invalidnost, spolna usmerjenost, religija ali prepričanje pri zaposlovanju).

Te direktive od držav članic zahtevajo prepoved diskriminacije na podlagi rase ali narodnosti, vere ali prepričanja, invalidnosti, starosti in spolne usmerjenosti. Toda direktive ne vsebujejo nobene posebne opredelitve teh temeljev. Zakonodaja EU daje zgled domačemu pravu znotraj področja svoje pristojnosti. To pomeni, da morajo nacionalna sodišča dati prednost EU zakonodaji. Vendar pa je uporaba EU zakonodaje v nacionalnem sodstvu nekoliko bolj zapletena, države članice se morajo odločiti, kako so te direktive, ki se izvajajo, prenešene v nacionalne pravne sisteme.¹⁴

Nadaljnje informacije so na voljo v celotnem besedilu Referenčnega gradiva za izvajalce in izvajalke usposabljanj.

1.4.1 Primeri sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice o rasni diskriminaciji v EU

»V zadnjem desetletju je Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) vztrajno zagovarjalo stališče, da imajo žrtve zločinov iz sovraštva pravico, ne samo da se jih na splošno prizna kot žrtve kaznivnega dejanja, ampak tudi kot žrtve, ki so bile v prvi vrsti viktimizirane zaradi predsodkov storilca ali zelo pogosto storilcev.«¹⁵

Smernice, dodane k Varšavski deklaraciji iz leta 2005¹⁶ se zavežejo za *»večjo komplementarnost*

¹⁴ Farkas, L., (2011), op. cit.

¹⁵ FRA, (2012), op. cit., str.15.

¹⁶ CoE, (2005), "Warsaw Summit, Council of Europe Declaration and Action of Plan", dostopno na

*pravne besedila med Evropsko unijo in Svetom Evrope».*¹⁷ Države članice EU se zato zavežejo, da bodo svoje nacionalne zakonodaje uskladile z obveznostmi izhajajočih iz ESČP. Primeri sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice glede diskriminacije in zločinov motiviranih s predsodki:

- [European Court of Human Rights - Case of Nachova and Others v. Bulgaria](#) (2004); Evropsko sodišče za človekove pravice - Nachova in drugi proti Bolgariji (2004);
- [European Court of Human Rights - Case of Angelova and Iliev v. Bulgaria](#) (2007); Evropsko sodišče za človekove pravice - Angelova in Illiev proti Bolgariji (2007);
- [European Court of Human Rights - Case of Šečić v Croatia](#) (2007); Evropsko sodišče za človekove pravice - Šečić proti Hrvaški (2007);
- [European Court of Human Rights – Case of Muñoz Díaz vs. Spain](#) (2009); Evropsko sodišče za človekove pravice - Muñoz Díaz proti Španiji (2009);
- [European Court of Human Rights - Case of Milanović v. Serbia](#) (2010). Evropsko sodišče za človekove pravice - Milanović proti Srbiji (2010).

Celotno besedilo Referenčnega gradiva za izvajalce in izvajalke usposabljanja vključuje opise posameznih primerov.

1.5 Naš fokus: Sovražni govor na spletu

Sovražni govor je posebna oblika zločina iz sovraštva. Izraz **sovražni govor** se običajno nanaša na tiste izraze, ki grozijo, nadlegujejo ali so kako drugače žaljivi in ki lahko napeljujejo k diskriminaciji ali nasilju proti skupinam ali

¹⁷ [http://web.bf.uni-](http://web.bf.uni-lj.si/students/vnd/knjiznica/Skoberne_literatura/gradiva/deklaracije/coe_WARSAW%20SUMMIT.pdf)

[lj.si/students/vnd/knjiznica/Skoberne_literatura/gradiva/deklaracije/coe_WARSAW%20SUMMIT.pdf](http://web.bf.uni-lj.si/students/vnd/knjiznica/Skoberne_literatura/gradiva/deklaracije/coe_WARSAW%20SUMMIT.pdf)

¹⁷ Ibid.

posameznikom na podlagi njihovih posebnih značilnosti.

Priročnik se osredotoča predvsem na specifično obliko sovražnega govora - **sovražni govor na spletu**, in na njegovo širitev na nekatere od najbolj pogostih družbenih omrežij. Brezmejna, interaktivna in trenutna narava interneta ima daljnosežne posledice pri širjenju sovražnega govora: *»prva generacija kritikov interneta mu ni bila naklonjena zaradi sposobnosti, da prečka meje, uniči razdaljo in preskakuje ovire stvarnega sveta [...] Zaradi anonimnosti, neposrednosti in globalne narave interneta je prav ta idealno orodje skrajnežev in ljudomrznežev za spodbujanja sovraštva. Poleg globalizacije tehnologije, je zaznan postopen porast števila spletnih sovražnih skupin in sovražnih dejavnosti v kibernetnem prostoru«.*¹⁸

1.5.1 Definiranje sovražnega govora

Trenutno ne obstaja splošno sprejeta definicija izraza »sovražni govor«, kljub temu da je pogosto uporabljen.¹⁹ Na splošno se definicije sovražnega govora sklicujejo na naslednje komponente: **vsebina** govora; **pisni ali ustni ton** govora; **ovrednotenje narave tega govora**; **ugotavljanje individualnih ali skupinskih tarč** sovražnega govora; **in možne posledice in učinki** sovražnega govora.²⁰ Priročnik za usposabljanje se sklicuje na definicijo sovražnega govora, ki je podana v Priporočilih (97)20 Sveta Evrope:

Izraz »sovražni govor« zajema vse oblike izražanja, ki širijo, spodbujajo, promovirajo ali opravičujejo rasno sovraštvo, ksenofobijo, antsemitizem ali druge oblike sovraštva, ki temeljijo na nestrpnosti, vključno z nestrpnostjo izraženo skozi agresivni nacionalizem in etnocentrizem, diskriminacijo in sovražnosti do manjšin, priseljencev in oseb z migrantskim ozadjem.

¹⁸ Banks, (2010), op. cit., str.233.

¹⁹ CoE, "Hate Speech and the Media", dostopno na: <<http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/media/Meetings/Hate%20Speech%20Background%20Paper.pdf>>

²⁰ Titely, G., British Institute of Human Rights, Földi, L. (2012), "Starting Points for Combating Hate Speech Online", Council of Europe, Youth Department, dostopno na: <<http://www.theecw.org/uploads/files/Starting%20points%20for%20Combating%20Hate%20Speech%20Online.pdf>>

1.5.2 Meja med kontroverznim humorjem, svobodo govora in sovražnim govorom²¹

Usklajevanje pravic, ki so jedro demokracije, kot so svoboda veroizpovedi in prepričanja ter svoboda pred diskriminacijo, s pravico do svobode govora, predstavlja pomemben izziv.

Ko upoštevamo še komedijo in črni humor, predstavlja vzpostavitev jasne meje med tem, kdaj gre za svobodo govora in kaj spada v kategorijo sovražnega govora, še kompleksnejši problem. Samoumevno je, da splet ni imun na širjenje **kontroverznega humorja**²² in s tem podvržen številnim javnim razpravam.

Kako je potem mogoče ugotoviti in opredeliti meje svobode izražanja? Kje potegniti črto? Najprej je pomembno razumeti, kaj sta komedija in satirični humor. Komedijska in satirična humor sodita v kategorijo izražanja in sta zato zaščitena z zakoni, ki se ukvarjajo s pravico do svobode izražanja. Kljub temu pa ta pravica prinaša tudi dolžnosti in odgovornosti in je zato podvržena določenim pravnim omejitvam. Kot rezultat tudi komedija naleti na posebne omejitve zaradi zakona.

19. člen Splošne deklaracije o človekovih pravicah Združenih narodov (1947) je najbolj široko sprejeta formulacija **pravice do svobodne izražanja**. Člen določa: *»Vsakdo ima pravico do svobode mišljenja in izražanja; všteti pravico, da nihče ne sme biti nadlegovan zaradi svojega mišljenja, in pravico, da lahko vsak išče, sprejema in širi informacije in ideje s kakršnimkoli sredstvi in ne glede na meje.«* Vendar pa bi bilo zavajajoče razpravljati o 19. členu ločeno od drugih človekovih pravic, zaščiteneh z deklaracijo, kot sta na primer **29. ali 30. člen**, ki omejujeta **izvrševanje posameznikovih pravic in svoboščin z upoštevanjem pravic in svoboščin ostalih in upoštevanjem »moralnih**

²¹ Glavni vir podglavlja CoE (2012) "Mapping study on projects against hate speech online", paragraph 3: *Cyberhate and freedom of expression*, dostopno na <http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Training/Training_courses/2012_Mapping_projects_against_Hate_Speech.pdf>

²² Za namen tega priročnika se s kontroverznim humorjem nanašamo na komunikacijske materiale, ki se razširjajo po spletu, za katere avtor misli, da so zabavni ali komični (izjave ali slike), vendar pa so dojete kot žaljive ter zato spodbujajo debate in kontroverznosti o njihovi vsebini.

zahtev, javnega reda in splošne blaginje v demokratični družbi».

Na evropski ravni pa **10. člen** EKČP stoji kot osrednji temelj zaščite **pravice do svobode izražanja**. Omejitve pravice do svobode izražanja so dovoljene, če zadeva dosega zahteve **17. člena (prepoved zlorabe pravic)**, na primer, ko se oseba ali skupina ukvarja z dejavnostmi, katerih cilj je rušenje ali omejevanje pravic varovanih s konvencijo. Poleg tega velja, da tudi če kriteriji 17. člena niso doseženi, že 10. člen sam po sebi predstavlja omejeno pravico. Člen v drugem odstavku jasno navaja, da svoboda govora vključuje dolžnosti in odgovornosti in je kot taka lahko podvržena omejitvam ali kaznim, ki jih določa zakon. To pomeni, da v demokratičnih družbah, vlade lahko omejijo svobodo izražanja, kjer je to potrebno z namenom doseganja enega od ciljev, navedenih v 10. členu (2), vendar le v kolikor so predvideni z zakonom in na način, ki je sorazmeren. Test kateremu so podvržene takšne evalvacije, je zelo strog.

Vsebina izražanja ni odločilen dejavnik pri ugotavljanju, ali je govor presegel mejo svobode izražanja; gre predvsem za **vpliv**, ki ga izražanje ima, na primer, ali je možno, da določen govor spodbuja nasilje ali sovraštvo, in da vpliva na pravice ostalih. Še en odločilen dejavnik je v **nameri ali namenu**, ki stoji za govorom. Po mnenju Priročnika Sveta Evrope o sovražnem govoru (2009)²³ mora sodišče pri odločanju, ali se svoboda izražanja lahko omeji, upoštevati naslednje dejavnike:

- namen osebe katere svoboda izražanja je omejevana;
- vsebino izražanja;
- kontekst, npr. ali je oseba, ki je podala izjavo novinar ali politik;
- profil ljudi, ki so tarče mnenja in izražanja;
- publiciteta in potencialni vpliv izražanja, na primer ali je bila izjava objavljena časopisu visoke naklade ali v pesmi;
- naravo in resnost omejitve.

²³ CoE, (2008), "Factsheet on hate speech", str. 3, dostopno na: <www.coe.int/t/DC/Files/Source/FS_hate_en.doc>

1.5.3 Sovražni govor na spletu

Leta 2011 so posebni poročevalci ZN za svobodo mnenja in izražanja, predstavniki OVSE za svobodo medijev, posebni poročevalca OAS o svobodi izražanja, Afriška komisija za človekove pravice in pravice ljudstev (ACHPR), posebni poročevalci za svobodo izražanja ter dostop do informacij pripravili [Skupno deklaracijo o svobodi izražanja in internetu](#) (2011). Deklaracija se posebej ukvarja z vprašanjem svobode izražanja in njene omejitve na internetu: »a. *Svoboda izražanja velja za internet, kot za vsa komunikacijska sredstva. Omejitve svobode izražanja na internetu so sprejemljive samo, če so v skladu z uveljavljenimi mednarodnimi standardi, če so potrebne po zakonu in če so potrebne za zaščito interesa mednarodnega prava...* b. *Pri ocenjevanju sorazmernosti omejitve svobode izražanja na internetu je potrebno pretehtati vpliv te omejitve na možnost interneta, da nudi pozitivno svobodo izražanja in koristi omejitve v smislu zaščite interesov ostalih.*«

Glavne metode, uporabljene za širjenje sovraštva na internetu, so:²⁴

- spletne strani
- blogi in spletni forumi
- elektronska pošta in zasebna sporočila
- spletni portali z novicami
- družbena omrežja
- spletne igre
- video in glasba
- avtomatizirana vsebina, 'astroturfing'²⁵ in fiktivne identitete.

Več empiričnih študij je pokazalo, da na spletu narašča trend širjenja sovražnega govora.²⁶ Statistični podatki to potrjujejo. Leta 2012 je Oddelek za mladino Sveta Evrope izvedel raziskavo o izkušnjah mladih o sovražnem

²⁴ COE (2012), op. cit., str. 20-28.

²⁵ "Astroturfing" je opredeljen kot praksa prikrivanja sponzorjev sporočila (npr. politika, oglaševanje, verski ali odnosi z javnostmi), in ki daje videz, da prihaja od nezainteresiranega udeleženca.

²⁶ Glej: Perry, B., Olsson, P. (2009), "Cyberhate: The Globalization of Hate", V *Information & Communications Technology Law*, 18(2), str. 185-199; Banks, J. (2010), op. cit.; Akdeniz, Y. (2009), "Racism on the Internet", Strasbourg, Council of Europe Publishing.

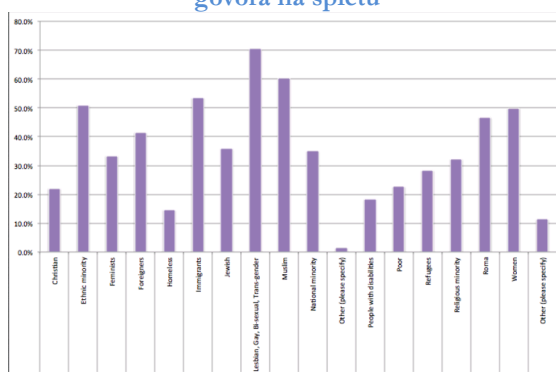

govoru na spletu.²⁷ Najbolj zgovorni podatek raziskave je, da:

je 78% sodelujočih v raziskavi že naletelo na sovražni govor na spletu.

Raziskava je pokazala tudi, da so najpogosteje diskriminirane skupine, ki so tarče spletnega sovražnega govora: »geji, lezbijke, transseksualci in biseksualci«, sledijo »muslimani«, »priseljenci« in »etnične manjšine« (Slika 2).

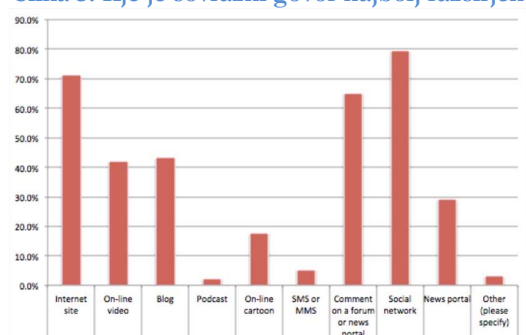
Slika 2: Diskriminirane skupine kot tarče sovražnega govora na spletu

Vir: CoE (2012), Survey on young people's attitudes and experience of online hate speech

Glede na raziskavo Sveta Evrope o izkušnjah mladih s spletnim sovražnim govorom, je **sovražni govor večinoma razširjan** na družbenih omrežjih, spletnih straneh, na forumih ali novinarskih portalih.

Slika 3: Kje je sovražni govor najbolj razširjen

Vir: CoE (2012), "Survey on young people's experience of online hate speech"

²⁷ CoE (2012), "Survey on young people's attitudes and experience of online hate speech", dostopno na: http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/news/news_47.html

SKLOP 2

Identificiranje in prijava sovražnega govora na spletu

2.1 Odzivanje na zločine iz sovraštva

Policisti in preiskovalci imajo ključno vlogo pri odzivanju na zločine iz sovraštva. S tem ko jih učinkovito in natančno obravnavajo, policija sporoča, da bodo vsi zločini iz sovraštva, vključno s sovražnim govorom na spletu, preiskovani, kar bo povečalo verjetnost uspešnega pregona.

- Zakaj bi se morale institucije pregona osredotočati na zločine iz sovraštva?
- Če gre za zlorabo ene osebe nad drugo, zakaj je pomembno, ali je bilo dejanje motivirano s predsodki, kot pri zločinih iz sovraštva?

Kot je navedeno v poročilu Agencije za temeljne pravice (FRA) 2012 »Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights«²⁸, je odgovornost kazenskopravnega sistema, da opredeli primere zločinov iz sovraštva. Poleg tega ohranjajo zločini iz sovraštva nekatere posebnosti v njihovih negativnih učinkih na žrtve in na skupnost na splošno:

- Zločini iz sovraštva so pogosto brutalni in vodijo do telesnih poškodb.
- Žrtev ali žrtve se običajno čutijo travmatizirane in prestrašene.
- Družine žrtev se pogosto počutijo frustrirane in nemočne.
- Drugi člani skupnosti, ki si delijo določene značilnosti z žrtvijo, se prav tako lahko počutijo napadene in ranljive.
- Incidenti sovraštva lahko eskalirajo in hitro spodbudijo nasprotno reakcijo.
- Zločini iz sovraštva in incidenti sovraštva ustvarijo nestrpnost tudi v širši skupnosti.²⁹

²⁸ FRA, "Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victims' rights", (2012), dostopno na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2012_hate-crime.pdf

²⁹ Turner, N. "Responding to Hate Crimes: A Police Officer's Guide to Investigation and Prevention", (2001), Mednarodno združenje policijskih šefov. (International Association of Chiefs of Police), na voljo na spletni

2.2 Glavni razlogi za neprijavljanje

Raziskave so pokazale, da zločini iz sovraštva pogosto ostanejo **neprijavljeni** in so prijavljeni samo takrat, ko stvari dosežejo krizno točko. Zato je ključnega pomena, da razumemo **razloge za neprijavljanje**, da bi se lahko soočili s to težavo. Razlogi so naslednji:

- Pomanjkanje zaupanja v policijo. Manjšinske skupine so lahko imele v preteklosti napete odnose z organi pregona in se bojijo, da kazniva dejanja zoper njih ne bodo jemali resno ali, da reakcija policije ne bo senzibilna ali bo celo sovražna.
- Strah glede maščevalnih napadov ali strah pred povračilnimi ukrepi.
- Sprejemanje nasilja in zlorab: tako ali tako se nič ne bo spremenilo!

Veliko žrtev zločinov iz sovraštva raje trpi za travmo viktimizacije, kot pa da bi se izpostavljali tem vrstam »sekundarne viktimizacije«. ³⁰ Ta posebna oblika viktimizacije je opredeljena v kriminologiji kot proces, v katerem je žrtev, ki išče pomoč pri oblasti (policiji in organih pravosodnega sistema), pogosto obtožena krivde. ³¹

Drugi razlogi, zakaj žrtve ne prijavijo ali sodelujejo pri preiskavi kaznivih dejanj iz sovraštva: ³²

- Strah pred ponovno viktimizacijo oziroma povračilnimi ukrepi;
- Strah, da bo ogrožena žrtvina zasebnost;
- Strah pred izgubo statusa migranta ali strah pred deportacijo (če zakon to dopušča);
- Ponižanje ali sram, ker so bili viktimizirani;
- Pomanjkanje sistema za podporo žrtvam;
- Kulturne in jezikovne prepreke.

---

strani: <<https://www.ncirs.gov/app/publications/abstract.aspx?ID=179087>>

³⁰ The Council of Europe defines secondary victimisation as 'the victimization that occurs not as a direct result of the criminal act but through the response of institutions and individuals to the victim', glej: CoE, "Recommendation Rec(2006)8 of the Committee of Ministers to member states on assistance to crime victims", dostopno na: <<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1011109&>>

³¹ UNODC, "Manual on victimization surveys", (2010), str. 55, dostopno na: <http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Crime-statistics/Manual_on_Victimization_surveys_2009_web.pdf>

³² Turner, N., op. cit.

2.3 Kako preiskovati sovražni govor na spletu

Odziv kazenskega pregona na domnevno kaznivo dejanje sovražnega govora na spletu bi se moral začeti tako kot pri katerem koli drugem kaznivem dejanju. Najprej morajo uslužbenci organov kazenskega pregona hitro oceniti, kaj se je zgodilo, in sprejeti vse potrebne ukrepe za stabilizacijo razmer in v izogib eskaliranja situacije. Dve ključni področji, na katera mora biti uradna oseba pozorna, ko se odziva na domneven zločin iz sovraštva, sta:

1. **dojemljivost za potrebe žrtve** in
2. identifikacija **elementov predsodka v kriminalnem dejanju**. ³³

2.3.1 Pristop, ki se osredotoča na žrtve

Žrtev katerega koli kaznivega dejanja se lahko počuti izolirana od drugih, je v strahu, da se bo dejanje ponovilo, in občuti jezo, da je ravno on ali ona postala žrtev. V primeru zločina iz sovraštva so takšni vplivi pogosto bolj daljnosežni. Zločin iz sovraštva močno vpliva na žrtve, predvsem zato, ker so bile zlorabljene zaradi tega, ker se jih drugače dojema. Prisiljene so sprejeti dejstvo, da je bila njihova identiteta ciljno napadena, kar tudi pomeni, da lahko ostanejo v nevarnosti, da postanejo žrtve drugih podobnih kaznivih dejanj. Žrtve zločinov iz sovraštva lahko zaradi tega doživijo simptome travme.

Zaradi intenzivnega občutka strahu, tesnobe in izgube zaupanja v druge, se lahko njihove izkušnje bistveno razlikujejo od žrtev drugih kaznivih dejanj, ki niso bili motivirani iz predsodkov. Tudi v primerih nasilnih kaznivih dejanj je fizična škoda pogosto manj pomembna kot spremljajoči občutki napadenosti in ponižanja. ³⁴ Oseba je bila

---

³³ FBI, "Hate Crime Data Collection Guidelines and Training Manual", 19 December 2012, str. 24, dostopno na: <<http://www.fbi.gov/about-us/cjis/ucr/data-collection-manual>>

³⁴ FRA (2013), "Opinion of European Union Agency for Fundamental Rights on the Framework Decision on Racism and Xenophobia – with special attention to the rights of victims of crime", str. 5, dostopno na: <<http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-opinion-2-2013->

targetirana z namenom viktimizacije samo na podlagi njegove ali njene rase, etničnosti ali religije. Žrtev ne more nič storiti zoper to, da ponovno ne postane žrtev. Tovrstne osebne izkušnje lahko pogosto povzročijo izgubo občutka nadzora nad lastnim življenjem. Če tega ne obravnavamo, lahko sovražni govor vodi v krog sovraštva, kjer jeza, zavračanje in strah eskalirajo. To ima lahko uničujoče učinke na družbo kot celoto.

Potrebno je sprejeti »**pristop, ki se osredotoča na žrtve**«, da se ustrezno odzovemo na zločine iz sovraštva in sovražni govor. To pomeni:

- pripisati pozitivno vrednost pritožbi posameznika o nadlegovanju;
- spoštovati njegove / njene želje o tem, kako naj bi se postopek nadaljeval;
- dogovoriti se za nadaljnje postopke v sodelovanju z žrtvijo in poročanje o rezultatih;
- sprotno obveščanje žrtve o dejavnostih, ki so bile izvedene.³⁵

Med pogovorom z žrtvijo sovražnega govora na spletu je ključno dobiti jasno sliko o tem, kaj se je zgodilo, vendar je ob tem potrebna občutljivost do teme in žrtve tistega, ki sprašuje, saj mora žrtev rekonstruirati stresne dogodke ali govoriti o zelo občutljivih temah. V pomoč prilagamo nekaj koristnih nasvetov za policijo pri preiskavi kaznivega dejanja o tem, kako nuditi podporo žrtvi:

- ostanite mirni, objektivni in strokovni;
- opravite intervju v primernem in mirnem okolju;
- vprašajte žrtev, kako ona ali on želi, da bi ji oz. mu pomagali;
- zahtevajte pomoč prevajalcev, kadar je to potrebno;
- pustite, da žrtve odgovorijo na določena vprašanja kasneje, če so preveč zmedene. Naredite premore med pogovorom;

- pomirite žrtev, da ona ali on nikakor ni kriv za to, kar se je zgodilo;
- izrazite vašo podporo glede dejanj žrtve, ki jih je izvedla, da bi se zavarovala in ublažila razmere;
- bodite sočutni in omogočite žrtvi, da izrazi svoje občutke o tem, kaj se je zgodilo;
- spodbudite žrtev, da pove zgodbo v lastnih besedah;
- prosite žrtev, da se kar najbolje spomni storilčevih besed;
- vprašajte žrtev, če ima družinske člane ali prijatelje, ki ji lahko nudijo pomoč;
- informirajte žrtev o tem, kako bi bilo mogoče povečati njeno varnost;
- zagotovite žrtvi, da se bo storilo vse potrebno za zaščito njene anonimnosti med preiskavo;
- žrtev seznanite o verjetnem zaporedju dogodkov v preiskavi, ki sledi;
- zagotovite informacije o organih ali organizacijah, ki nudijo zaščito in podporo žrtvam, njihovim družinam in članom ter članicam skupnosti;
- v primeru sovražnega govora na spletu, vprašajte žrtev, če je uspela skopirati spletno vsebino sovražnega govora.

Izogibajte se:

- ne prekinjajte in ne hitite;
- ne govorite žrtvi, da veste, kako se počuti;
- ne sprašujte žrtve, ali misli, da je šlo za zločin iz sovraštva ali predsodkov;
- ne kritizirajte obnašanja žrtve;
- ne postavljajte domnev o žrtvini kulturi, veri, spolni usmerjenosti ali načinu življenja;
- ne dopustite, da vaše osebne vrednote in pogledi na žrtvino obnašanje, način življenja in kulturo, vplivajo na vašo objektivnost;
- ne uporabljajte stereotipnih ali nestrpnih izrazov;
- ne omalovažujte resnosti incidenta, še posebej, če je storilec mladoletnik;

[framework-decision-racism-xenophobia_en.pdf](#)>. Referenca

na: FRA (2012), op. cit., p. 20.

³⁵ Za več informacij, glej Viridian, "Hate Crimes procedure", dostopno na: <http://www.viridianhousing.org.uk/Resources/Viridian/Documents/ASB/Hate%20Crimes%20procedure.approved.doc>>

- v primeru sovražnega govora na spletu ne zmanjšujete resnosti kaznivega dejanja zaradi njegove spletne narave.³⁶

Ko je **žrtev** ali **priča** incidenta sovražnega govora na spletu **mladoletnik** ali **otrok**, mora strokovna preiskava primera temeljiti na pristopu, ki se osredotoča na žrtev, pri čemer mora še posebej upoštevati otrokom prijazen in občutljiv pristop. V ta namen bodo v pomoč naslednje smernice, *Guidelines on Justice for Child Victims and Witnesses of Crime*.³⁷

2.3.2 Kazalniki predsodkov

Sovražni govor na spletu je torej motiviran s **predsodki**. Oseba, ki uporablja »na žrtve osredotočen pristop« in preiskuje domnevna kazniva dejanja iz sovraštva, naj bi se osredotočila na določitev, kateri predsodki delujejo kot motiv.

*»Zaradi težavnosti ugotavljanja subjektivne motivacije storilca, se o motivih iz predsodkov poroča samo, če preiskava pokaže dovolj objektivnih dejstev, ki lahko vodijo razumno in previdarno osebo do sklepa, da izvirajo motivi za dejanja kršitelja, v celoti ali deloma iz predsodkov.«*³⁸

Na tej točki je potrebno še enkrat poudariti, da samo dejstvo, da ima storilec predsodke glede žrtvine dejanske ali domnevne rase, etničnosti ali vere, ne pomeni nujno, da je šlo za zločin iz sovraštva. Storilčevo kaznivo dejanje mora biti dejansko v celoti ali deloma motivirano s predsodki. Pogosto eno posamezno dejstvo ne more biti odločilni kazalnik, da gre za motivacijo iz predsodkov, temveč lahko kombinacija dejstev privede do objektivne določitve, da gre za motiv iz predsodkov.

V določenih primerih obstajajo jasni kazalniki, ki so lahko v pomoč policiji za lažjo **objektivno**

ugotovitev obstoja motivacije iz predsodkov.³⁹ V primeru rasističnega sovražnega govora na spletu so ti kazalniki naslednji:

1. Storilec in žrtev pripadata različnim rasam, narodnostim in / ali veram.
2. S predsodki povezane opazke so bile izrečene s strani storilca, kar kaže na predsodke storilca.
3. S predsodki povezane podobe, simboli, slike ali ideje so bile objavljene na internetu ali poslane žrtvi s strani kršitelja.
4. Žrtev je obiskala spletno stran, blog, družbeno mrežje, kjer je že prišlo do zločinov iz sovraštva storjenih zaradi rase, narodnosti, in / ali vere, in kjer je prisotna nestrpnost proti skupini žrtve.
5. Prišlo je do več incidentov na isti spletni strani/ blogu / družbenem omrežju ob istem ali približno istem času, in žrtve so vse iste rase, narodnosti, in / ali vere.
6. Znaten del skupnosti na spletni platformi, kjer se je zgodil zločin, meni da je bil incident motiviran s predsodki.
7. Žrtev je bila vključena v aktivnosti povezane z njeno raso, narodnostjo in / ali vero. Na primer, žrtev je objavila videoposnetek, kjer obsoja suženjstvo ali etnično diskriminacijo.
8. Incident sovpada s prazniki ali datumi posebnega pomena, ki se nanašajo na raso, narodnost in / ali vero, na primer Ramadan ali Yom Kippur.
9. Storilec je že bil vključen v podoben zločin iz sovraštva in je član skupine sovraštva.
10. Obstajajo jasni znaki, da je bila vpletena skupina sovraštva. Na primer, rasistična sovražna skupina je prevzela odgovornost za zločin, oz. je bila takrat aktivna na določeni spletni strani, blogu, družbenem omrežju.
11. Obstaja sovraštvo med skupinami žrtve in storilca že iz zgodovine.
12. Žrtev sicer ni del targetirane rasne, etnične ali verske skupine, je pa bila del zagovorniške skupine, ki podpira skupino žrtve.

³⁶ UNICRI razširjeno: Turner, N., op. cit., str. 5-6; Danish Institute for Human Rights (DIHR) (2009-2011), "Tracing and Tackling crime Against LGBT Persons".

³⁷ International Bureau for Children's Right (IBCR) (2003), adopted by ECOSOC with Res. 2004/27 of 21 July 2004, "Guidelines on Justice for Child Victims and Witnesses of Crime", dostopno na: http://www.un.org/en/pseataaskforce/docs/guidelines_on_justice_in_matters_involving_child_victims_and.pdf

³⁸ FBI (2012), op. cit., str. 4.

³⁹ Med drugim, glej: OSCE/ODIHR (2010), "Understanding Hate Crimes: A Handbook for Bosnia and Herzegovina", str. 9, dostopno na: http://www.oscebih.org/documents/osce_bih_doc_2010122_712342149eng.pdf in FBI (2012), op. cit.

2.4 Pravni izzivi povezani s sovražnim govorom na spletu

2.4.1 Dokazovanje primera

Ugotavljanje dejstev je ključno v vsakem pravnem postopku. Ko pravni strokovnjak oz. strokovnjakinja sprejme stranko, ki trdi, da je žrtev rasističnega sovražnega govora na spletu, obstajajo tri glavne zadeve, ki jih je potrebno ugotoviti:

1. katera dejstva podpirajo trditve;
2. kako priti do teh dejstev;
3. kako zbrati dokaze za utemeljitev teh dejstev.⁴⁰

Pomembno je upoštevati, da je primer sovražnega govora na spletu lahko osnovan na različnih pravnih jurisdikcijah. Za civilne primere velja, da »je splošno pravilo, da mora prijava biti bolj kot ne verodostojna«.⁴¹ V kazenskih, pa tudi v upravnih postopkih, je običajno dolžnost lokalnih oblasti, da raziščejo in ugotovijo dejstva. Zlasti v kazenskih postopkih je dokazni standard najvišji, saj se lahko storilci soočajo s hudimi kaznimi. In v kazenskih primerih velja, da »mora biti pritožba dokazana brez kančka dvoma«.⁴²

2.4.2 Določitev pravne odgovornosti⁴³

Eden največjih izzivov, ki izhajajo iz razširjanja sovražnega govora na spletu, je ocenjevanje pravne odgovornosti kršiteljev. Ta težava izvira iz nekaterih glavnih značilnosti interneta, kot so virtualnost, anonimnost in razširjenost po svetu. V prvi vrsti, več različnih akterjev lahko sodeluje pri ustvarjanju in distribuciji sovražni vsebini na spletu z:

- a) ustvarjanjem ali pridobivanjem;

⁴⁰ Farkas, L., (2011), "How to Present a Discrimination Claim: Handbook on seeking remedies under the EU Non-discrimination Directives", European Network of Legal Experts in the non-discrimination field, The European Commission Directorate-General for Justice, str. 110, dostopno na: http://ec.europa.eu/justice/discrimination/files/present_a_discrimination_claim_handbook_en.pdf

⁴¹ Ibid, str. 46

⁴² Ibid.

⁴³ To podpoglavje vključuje citate: McConagle (2013) "The Council of Europe against online hate speech: Conundrums and challenges"

- b) objavljanjem ali razvijanjem vsebine;
- c) nudenjem gostovanja;
- d) omogočanjem razširjanja vsebine in njene dostopnosti.

Tako se lahko pripišejo različne stopnje odgovornosti številnim akterjem, saj vsak lahko ohrani drugačen odnos do sovražne vsebine. Na splošno povedano, različne pravne specifikke so lahko uporabljene glede na različne vrste tako imenovanih *uporabniško ustvarjenih vsebin* (UGC). Pri ocenjevanju različnih ravni odgovornosti / pristojnosti, je koristno, da se upoštevajo različne ravni uredniškega sodelovanja / nadzora. Zato je koristno, da se oceni, ali je sovražna uporabniško ustvarjena vsebina:

1. ustvarjena s strani uporabnikov in je nato vključena v sicer profesionalno ustvarjeno in uredniško nadzorovano vsebino;
2. vsebina, to pomeni, da sovražna vsebina obstaja poleg profesionalno ustvarjene in uredniško nadzorovane vsebine;
3. produkt soustvarjanja medijskih strokovnjakov in uporabnikov;
4. ustvarjena preko vzdrževanih in namensko ustvarjenih forumov in omrežij ter ni vključena v strokovno medijsko vsebino.

Poleg tega je določitev odgovornosti za sovražni govor na spletu zapletena zadeva iz pravnega vidika. Sovražni govor se lahko razširja preko ponudnikov internetnih storitev (ISP), ki temeljijo na različnih jurisdikcijah. Kot je bilo že pojasnjeno, je malo skladnosti med nacionalnimi zakonodajami na tem področju. Predvsem pa to postane jasno, če upoštevamo, da gre lahko za bistveno drugačen pravni in kulturni pristop, različen od evropskega in ameriškega pravosodja, ki se ukvarja z zaščito / regulacijo svobode govora.

Forum-shopping je zelo pogost med ljudmi, ki aktivno sodelujejo pri distribuciji sovražnih vsebin po internetu: to pomeni prakso s »strateško izbiro ugodne jurisdikcije, v katerih bodo gostili spletno stran«. Zato spletne strani pogosto gostujejo v jurisdikcijah bolj strpnih do sovražnega govora. Spletne strani, ki so bile blokirane ali prepovedane v eni državi, se

včasih preselijo v drugo jurisdikcijo.⁴⁴ Problem se še bolj zakomplicira, če upoštevamo, da imajo različni ponudniki internetnih storitev, celo znotraj ene jurisdikcije pogosto različne politike glede sovražnega govora. Enako je mogoče reči o družbenih mrežjih, kot so Twitter in Facebook. Zato morajo biti pravni strokovnjaki oz. strokovnjakinje, ki pomagajo žrtvam sovražnega govora na spletu, v celoti seznanjene z značilnostmi jurisdikcije, kjer se nahaja ISP ali družbeno omrežje, ki gosti rasistično vsebino, in njegove politike do sovražnega govora. Še posebej, ker se politike in prakse o sovražnem govoru mnogih ISP in družbenih omrežij, razvijajo v smer izpolnjevanja nacionalnih pravnih standardov.

2.4.3 Ocena povzročene škode⁴⁵

Bistvenega pomena je, da odvetnik sprejme in razume dogodke iz perspektive žrtve. Trpljenje žrtev se lahko še poveča, ko je medij za ustvarjanje in razširjanje žaljive vsebine ravno internet. **Anonimnost** je temelj interneta, ki predvideva, da se zaščiti zasebnost in spodbuja pravico do svobode govora. Vendar je v nekaterih okoliščinah lahko rezultat takšne anonimnosti bolj škodljiv, kot njene prednosti. V primeru sovražnega govora na spletu, storilci dobijo neke vrste pogum, ki izvira iz anonimnosti, saj se storilec distancira od posledic svojih dejanj in besed. Na drugi strani, se lahko žrtve počutijo nemočne in močno ogrožene ravno zaradi te anonimnosti. Na primer, že samo sum, da bi lahko bil anonimni storilec oseba, ki jo žrtev pozna, poveča stisko žrtve.

Žrtev sovražnega govora na spletu je morda prepričana, da je širjenje sovražnega govora na internetu **neobvladljivo** in potencialno **dolgotrajno**. Spletna vsebina je na splošno bolj

⁴⁴ Na primer, spletna stran Ernsta Zündela, ki zanika holokavst. Glej: Akdeniz, Y., (9 January 2006) "Stocktaking on Efforts to Combat Racism on the Internet", Background Paper for the High Level Seminar of the Intergovernmental Working Group on the Effective Implementation of the Durban Declaration and Programme of Action, Fourth Session, United Nations Commission on Human Rights Doc. No. E/CN.4/2006/WG.21/BP.1, 16-27 January 2006, str.16-18.

⁴⁵ Podpoglavje vključuje citate: McConagle (2013) "The Council of Europe against online hate speech: Conundrums and challenges", op. cit.

vztrajna kot njen ekvivalent v drugih medijih, kar velja tudi za rasistični sovražni govor. Njegova vztrajnost je povezana predvsem z večkratnim in navzkrižnim objavljanjem ter obsežnimi hiper-povezovami in spremenjenimi 'meta oznakami', kar povečuje možnosti, da se vsebina najde na spletnem iskalniku. To pomeni, da *»obstaja nevarnost, da se bo žrtev sovražnega govora stalno ali vsaj večkrat, soočala s 'kopijami' določenega sovražnega govora, tudi po njegovi izvorni objavi«*.

Drugi izjemno stresen učinek na žrtve sovražnega govora izvira iz domnevne **»družbene veljavnosti«**, ki jo vsebini dodelijo drugi uporabniki na družbenih omrežjih s tem ko tako vsebino všečkajo, delijo z drugimi, spremljajo, komentirajo, dodajajo med priljubljene, itd ...).

Zato, čeprav kvantificiranje škode v primeru sovražnega govora na spletu ni preprost postopek, morajo pravni strokovnjaki, ki so odgovorni za pomoč žrtvi, upoštevati zgoraj opisane posledice, ki jih povzročata internet. Podpora specializiranih organov za enakost, nevladnih organizacij in strokovnjakov na tem področju je lahko zelo koristna.

2.5 Vloga organov za enakost pri zagotavljanju podpore in svetovanja žrtvam

13. člen Direktive EU o rasni enakosti določa minimalno zahtevo, ki bi jo morale države članice izpolniti, in sicer enega ali več **specializiranih organov**, ki bi, med drugim, zagotavljali neodvisno pomoč žrtvam diskriminacije pri vlaganju njihovih pritožb.⁴⁶ Kot je poudarila Evropska komisija, *»organi za enakost so najbolj specializirani, dostopni in najcenejši ponudniki svetovanja in pomoči pri diskriminaciji«*. Celotno besedilo v Referenčnem gradivu za izvajalce in izvajalke usposabljanj vključuje nadaljnje informacije o različnih vlogah in delovanju organov za enakost. Za informacije o posameznih državnih organih za enakost, obiščite: <http://www.equineteurope.org/-Member-organisations->

⁴⁶ Farkas, L. (2011), op. cit., str. 68.

2.6 Vloga NVO in združenj

Lokalne nevladne organizacije in druge relevantne organizacije nudijo pozitivno podporo in pomoč žrtvam sovražnega govora na spletu. Po Direktivi EU o nediskriminaciji je dolžnost držav članic, da zagotovijo, da bodo nevladne organizacije in druge organizacije / ustanove / dobrotelne organizacije, ki imajo legitimni interes v zagotavljanju učinkovitosti direktiv, lahko sodelovale, bodisi **v imenu** ali **v podporo** žrtve, in pridobile odobritev žrtve sodnem in / ali upravnem postopku.⁴⁷

Nekaj držav članic omogoča tovrstnim organizacijam, da zastopajo žrtve diskriminacije v sodnih postopkih, medtem ko imajo v večini evropskih držav lokalne NVO pravico, da **sodelujejo v sodnih postopkih** v podporo strank v postopku. Celotno besedilo Referenčnega gradiva za izvajalce in izvajalke usposabljanj vključuje tabelo s podrobnostmi o najbolj pomembnih nevladnih organizacijah v petih državah projekta LIGHT ON, ki se jih lahko kontaktira v zvezi z zločini iz sovraštva in sovražnega govora na spletu.

2.7 Ključni nasveti za spletno prijavo

2.7.1 Kako prijaviti incident⁴⁸

Zaradi fluidnosti spletnih vsebin, mora biti prijava čim bolj natančna. Zato mora prijava incidenta zajemati čimveč informacij:

- Kdaj se je to zgodilo? Navedba datuma in časa je pomembna, ker nekatere spletne vsebine, kot so nitne razprave v spletnih klepetalnicah, lahko hitro izginejo.
- Kako je bila vsebina dostavljena? Je žrtev prejela vsebino direktno na email, preko SMSa, tekstovnega sporočila, neposrednega sporočila ali privatnega pogovora? Ali je žrtev naletela na vsebino med brskanjem po spletu?

- Če je bilo sporočilo poslano žrtvi neposredno, poskrbite, da žrtev ohrani izvirni email ali shrani zapis besedila iz klepetalnice. Če je možno, naj shrani uporabniško ime ali e-poštni naslov osebe, ki je poslala sovražno sporočilo.
- Če je žrtev naletela na sovražno vsebino na spletni strani naj skopira in prilepi celotni internetni naslov spletne strani. Posnemite »screenshot« vsebine in ga posredujte policiji.

Poročilo ZN in Sveta Evrope, Step in! predlaga pet različnih strategij, kako prijaviti sovražni govor na spletu, ki se lahko razlikujejo glede na vsebino »verbalnega napada«. ⁴⁹ Prvi korak je, da se oceni vsebina sovražnega govora in se izbere eno od strategij:

1. Kazenska ovadba;
2. Zahteva za odstranitev vsebin avtorja
3. Obvestilo o nezakoniti / sovražni vsebini upravitelju spletne strani.
4. Obvestilo o nezakoniti / sovražni vsebini ponudniku internetnih storitev (ISP);
5. Obvestilo uradu za pritožbe - INACH (The International Network Against Cyber Hate) - INHOPE (International association of internet hotlines).⁵⁰

Najbolj ustrezna strategija je odvisna od tega, ali obstaja vsebina kot spletna stran, blog, avdiovizualni posnetek ali kot objava na družbenem omrežju in ali gostuje v vaši državi ali tujini. Če vsebina gostuje na nacionalnem strežniku (domena se konča s kodo vaše države), to pomeni, da je vsebina izpostavljena nacionalni zakonodaji in postopkom, zato je identifikacija avtorja in komuniciranje z vsemi zainteresiranimi strankami lažje.

Vendar pa se avtorji ponavadi tega zavedajo in zato vsebine, ki kršijo veljavno zakonodajo, pogosto gostujejo na strežnikih, ki se nahajajo v tujini. Ne glede na to, kje se nahaja vsebina, jo je potrebno dokumentirati in shraniti za poznejšo uporabo. **Vedno imejte varnostno**

⁴⁷ Farkas, L. (2011), op. cit., str.66.

⁴⁸ Glavni vir tega podglavlja: Media Awareness Network (MNet), (2012), "Responding to Online Hate", available at: <http://mediasmarts.ca/sites/default/files/pdfs/Responding_Online_Hate_Guide.pdf>

⁴⁹ CoE: UNITED, (2012), op. cit., p. 16-19

⁵⁰ INACH je Mednarodna mreža za boj proti sovražnemu govoru; INHOPE je Mednarodno združenje internetnih prijavnih točk.

kopijo vsebine incidenta sovražnega govora!

1. Kazenska ovadba

Kazenska ovadba je primeren korak, ko gre za primere, ki hranijo veliko podatkov (spletna stran), so ponavljajoča dejanja posameznikov (blogov), ali so dejavnost organizirane skupine.

2. Zahteva za odstranitev vsebin avtorja

Druga možnost je, da se obrnete na avtorja in ga prosite, da odstrani svoje pripombe, objave ali izjave. Ključno je izpostaviti, da je bilo v njegovih izjavah kršeno kazensko pravo in ga opozoriti na možne pravne posledice njegovih dejanj. Ta pristop je lahko učinkovit pri osebah, katerih ideologija ni jasna in je grožnja s pregonom zastrašujoča. Vendar anonimna narava interneta žal zmanjšuje dejanski učinek takšnega ukrepa.

3) Obvestilo o sporni vsebini upravitelju spletne strani.

V primeru, da obvestilo ni prineslo zelenega učinka, je priporočljivo, da se obrnete na skrbnika spletne strani. Bistveno je, da priložite citat, podate povezavo do spletnega mesta, kjer se izjava nahaja in se navedite, kateri notranji zakon ali pravilo spletne storitve ali strani je bilo kršeno.

4) Obvestilo ponudniku internetnih storitev (ISP) o vsebini.⁵¹

Če se administratorji spletne strani ne odzovejo, lahko kontaktirate ponudnika internetnih storitev. Vendar v večini primerov administratorji ugodijo zahtevi za odstranitev, če je vsebina nezakonita. V primeru tujih domen, upoštevajte naslednji postopek:

1. Ugotovite, kdo je registrar na <http://whois.domaintools.com/> in kje določena stran gostuje.
2. Če je registrar domene resnična oseba, je ta podatek zelo pomemben za morebitni

kazenski pregon, pa tudi v naslednjih korakih.

3. Glede na to, da registrarji pogosto zaščitijo svojo anonimnost, uporabljajo podjetja, da registrirajo domeno namesto njih. Včasih je torej nemogoče ugotoviti posameznega registrarja na ta način.
4. Preverite, ali se pravila ponudnika sklicujejo na naravo vsebin, na primer, če je spodbujanje sovražstva nezakonito. Ta pravila se pogosto imenujejo Pogoji uporabe (Terms of Service - TOS), ali Politika o sprejemljivi uporabi (Acceptable Use Policy - AUP). Nujno je, da poiščete besedo »sovražstvo« v teh pogojih ali politikah.
5. Naslednji korak je, da napišete email ponudniku in navedete kršitve pogojev uporabe s strani avtorja vsebine.

Več informacij o tem, kako prijaviti ponudniku internetnih storitev, je na voljo v celotnem besedilu Referenčnega gradiva za izvajalce in izvajalke usposabljanj.

5) Obvestilo uradu za pritožbe

INACH (Mednarodna mreža za boj proti sovražnemu govoru)⁵² / INHOPE (Mednarodno združenje internetnih prijavnih točk)⁵³ imata mreže nacionalnih uradov zadolženih za zbiranje in obravnavanje pritožb v zvezi s sovražno ali nezakonito internetno vsebino.

2.8 Koraki pri prijavi incidentov na najpogostejših družbenih medijih

Vse strani glavnih družbenih omrežij, kot tudi platforme za objavo videov na spletu, imajo svoje specifične politike in pravila delovanja, ki določajo, katere vsebine se lahko objavijo in razširijo na spletu in na drugi strani, kako se lahko prijavi nedovoljene vsebine s strani uporabnikov, s končnim ciljem, da se vsebine po možnosti odstrani. V celotnem besedilu Referenčnega gradiva za izvajalce in izvajalke usposabljanj je eno poglavje v celoti posvečeno

⁵¹ CEJI – A Jewish Contribution to an Inclusive Europe, (2012), "Facing Facts! Guidelines for monitoring hate crimes and hate motivated incidents", dostopno na: <http://www.ceji.org/media/Guidelines-for-monitoring-of-hate-crimes-and-hate-motivated-incidents-PROTECTED.pdf>

⁵² Glej: <http://inach.net/>

⁵³ Glej: <http://www.inhope.org/gns/home.aspx>

poglobljenemu opisu korakov za spletno prijavo sovražnega govora na najbolj uporabljenih družbenih medijih, medtem ko drugi člen analizira nekaj praktičnih študij primerov.

Anti-Defamation League je pripravil seznam politik in možnosti poročanja pri glavnih podjetjih, ki delujejo na spletu. Celoten seznam je dostopen na spletni strani: <http://www.adl.org/combating-hate/cyber-safety/c/cyber-safety-action-guide.html>.

Pomembno je, da se pravni organi, zastopniki kazenskega pregona in drugi strokovnjaki in strokovnjakinje, ki pomagajo žrtvam sovražnega govora na spletu zavedajo naslednjih korakov. Prvič, pridobitev znanja o »pristopu, ki se osredotoča na žrtve« in izvajanje učinkovite pomoči žrtvam s tem, da jim pomagajo pri spletni prijavi sovražnega govora. Drugič, tudi če spletna prijava žrtve ni uspešna, je vse več možnosti, da bodo ponudniki internetnih storitev in družbenih omrežij sprejeli politike o boljšem sodelovanju.

**Celotno besedilo Referenčnega gradiva za
izvajalce in izvajalke uposabljanj je
dostopno na:**

www.lighton-project.eu